תלמוד בבלי · אחרונים · מראית העין · סדר מועד

מראית העין על תענית

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראית העין על תענית

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראית-העין-על-תענית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ז. 4
דף ח. 4
דף ט. 4
דף ט: 5
דף יא. 6
דף יג: 6
דף יד: 6
דף טו. 7
דף יט. 7
דף כ. 7
דף כא: 8
דף כב. 8
דף כה. 9
דף כה: 9

דף ב.

תני גבורות שנאמר עושה גדולות עד אין חקר וכתיב הנותן מטר על פני ארץ. אפשר לרמוז בהקדמה יקרת הערך היא נפלאת מרבינו האר"י ז"ל בסוד המטר הבאתיה אני הדל בקונטריס דבש לפי דף כ"ט ושם נאמר שהמטר לצורך הבירורים עד שיבא המשיח ואפשר דלהכי קרי ליה גבורות וס"ת גדולות עד אין גמטריא למשיח בן דוד בדקדוק:

דף ז.

דאמר רבי חנינא הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכלם. הרב עיון יעקב ז"ל פירש דצריך בסדר הזה ומוסר מעי"ר על שתכף לוקחים תלמידים ע"ש באורך ואפשר לרמוז מרבותי רמז לח"בד ומחבירי לח"גת ומתלמידי רמז לנה"י: **מה ג' משקים הללו אינן מתקיימים אלא בפחות שבכלים וכו'**. אפילו דרמז דתמיד יהיה עניו בין כשהוא בתחילת לימודו גירסא שהוא דומה למים בין כשנתחכם ויש בו טעם כיין בין כשמרביץ תורה שדומה לחלב שיונקים ממנו צריך שיהיה עניו כמים ויין וחלב. ובמסכת סופרים פרק ט"ו מדמה למים ויין וקונדיטון ע"ש ורמוז בר"ת מים מים יין מבושם שהוא קונדיטון ועמ"ש הרב עיון יעקב ז"ל דמייתי מסכת סופרים ונקט תחילת הברייתא ע"ש ודו"ק:

דף ח.

רב אדא בר אהבה מסדר מתניתא כ"ד זמנין ועייל קמיה דרבא. כתב הרב עיון יעקב ז"ל זכר לדבר אל ישוב ד"ך נכלם וכו' ע"ש ואפשר לרמוז דתורה שבע"פ נגד מ' שם אדני והיה מסדר כ"ד נגד כ"ד צירופי אדני ור"ת אל ישב ד"ך נכלם אדני ואפשר שהיה מכוין בי"ב צירופי הויה המאירים בי"ב חדשים גימטריא שי"ב כמספר יש"ב ורמז דהמכוין בי"ב צירופי הויה לחדשים וכ"ד צירופי אדני לא יכלם:

דף ט.

עשר תעשר א"ל עשר בשביל שתתעשר. ראיתי להרב הגדול מהר"ר וידאל צרפתי ז"ל בפירוש התורה כ"י שכתב משם הראב"ד ז"ל בחידושי תעניות שאין הכונה שתקרא תעשר בשי"ן ימנית דהוא לשון עושר אלא הכונה עשר ובזה תדיר תוציא מעשרות וזהו עשר תעשר וזה מסיבה שתתעשר עכ"ד ובהא ניחא דאי כדמשמע שדורש תעשר לשון עושר הו"ל לומר אל תקרי תעשר אלא תעשר על דרך שאמרו אל תקרי ושם דרך אלא

ושם וכן אמרו בפסיקתא אל תקרי אחפש את ירושלם אלא אחפש בשין לשון חירות הרי דכשרוצה לדרוש אפילו על שמאל שהוא ימין אומר אל תקרי ומדסתם הכא מוכח כפירוש הראב"ד ז"ל:

והכתיב לא תנסו את ה' א"ל הכי אמר רבי אושעיא חוץ מזו שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת וכו'. יש לחקור מה טעם התיר הקב"ה לנסות במעשר וצדקה לדעת הטור משא"כ בכל המצות. ואפשר לומר כי גלוי וידוע לפניו תוקף היצה"ר הלוחם באדם ומונעו מלעשות צדקה דחס על ממונו וקשה עליו לתת ממונו לעניים. וכל קבל דנא מצות הצדקה היא פנת יקרת והיא חשובה ככל המצות. ועוד דבמעשה הצדקה יש עילוי לשכינה. ועוד דבזה מתקרבת הגאולה לברר רפ"ח ניצוצין וכשיושלמו להתברר תבא הגאולה כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל ועוד משום צרת העניים כדי שירחמו עליהם ומשום כל הטעמים האלו התיר לנסות בצדקה ומעשר כדי שישראל יקיימו הצדקה. ורמוזים כל אלו הטענות בתיבת מעשר. ר"ת מונע עניים שכינה רפ"ח. מונע הוא היצה"ר הלוחם באדם ומונעו מלתת צדקה. וזאת שנית עניים כדי שירחמו עליהם וחיו ולא ימותו. ועוד בה שלישיה לכבוד השכינה כי בצדקה יש יחוד ועילוי לשכינה. ואת רב"ע רפ"ח כדי לברר רפ"ח ניצוצין ותתקרב הגאולה. ושנים מהם רמוזות בפסוק זה עצמו הביאו את כל המעשר אל בית האוצר בפירוש ושנים האחרות ברמז דהיינו ויהי טרף בביתי כמו שפירש רש"י ז"ל ויהי טרף יהי מזון מצוי לשמשי וכמו שתרגם יונתן והרי טעם אחד ובחנוני נא בזאת שהיא השכינה כלומר בעבור השכינה שיהיה לה עילוי ויחוד וס"ת ובחנוני נא בזאת הוא אתי כלומר שהשכינה תתיחד עמי. ועוד שתים ברמז האוצר גימטריא ביצר כי בעבור היצר הותר. גם רמז טרף גימטריא רפ"ח עם הכולל לברר רפ"ח ניצוצין למהר הגאולה ומפני ארבע טעמים אלו הותר ובחנוני נא בזאת. אמר ה' צבאות רמז לצבאות ישראל דרצה הקב"ה לזכות ישראל שיתכפר להם עונות אפילו מזיד ע"י צדקה:

דף ט:

אי שדה יכול לכל השדה. עיין מה שפירשו רש"י ז"ל והתוספות והרב מהר"י פינטו ז"ל משוי פלוגתא בין רש"י והתוספות עיין בדבריו באורך. ולי הדל אינו מוכרח דיכולים אנו לפרש בדברי רש"י כמ"ש התוספות ולא אצטריך רש"י לפרש דהא קאמר כי הא דרב דניאל ושם מפורש. וגם התוספות לא כתבו דרש"י אינו מפרש כך ואם כדברי הרב

ז"ל הו"ל לתוספות לומר פירש רש"י וכו' ולא נהירא. אך התוספות ס"ל דהכי הוא כונת רש"י ז"ל אלא דקיצר ולכך פירשו הם ז"ל הדבר בפירוש:

דף יא.

אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון. עמ"ש הרב שבות יעקב בשו"ת ח"ג א"ח סימן ל' ומ"ש בספר עיון יעקב ואני הדל כתבתי קצת בפתח עינים. עמ"ש בעיון יעקב ע"ש:

דף יג:

ובמאי אלימא בחמין וכו' ומדחמיר כולי האי דאפילו אצבעו אסור אלמא לא שנא נערה לא שנא בוגרת אסור. ומדרבא דאמר לעיל אבל אסור לרחוץ ידיו פניו ורגליו כל ז' ליכא לאתויי ראיה דאפשר בשאר אבלים אסור חוץ מבוגרת אבל כיון דאמר רב חסדא דאפילו אצבעו אסור לא מסתבר להתיר בוגרת כל גופה. אכיחול ואפרכוס בהא נערה אסורה ובוגרת מותרת אבל רחיצת גופה בצונן אף נערה מותרת. לקוטי רבינו בצלאל ז"ל כ"י בשם תוספי הרא"ש ז"ל:

אלא שזה מתפלל שמנה עשרה וכו'. רבינו ישעיה הראשון ז"ל בחידושיו האריך הרבה וכתב דהאומר אלהי דוד טועה הוא וכ"ש לומר אלהי דוד ובונה ירושלם ודיבר בתוקף גדול ע"ש ורבינו בחיי ז"ל פרשת וישלח כתב וז"ל היה רגיל הרב אבי הקבלה רבינו יצחק בן הרב ז"ל (הוא הראב"ד זלה"ה) לומר בתפלתו אלהי דוד ובונה ירושלם וכו' עכ"ל ואלו ידע זה רבינו ישעיה ז"ל לא היה מזלזל כל כך במי שאומרו וכבר ידוע גדולת וקדושת רבינו יצחק בן הראב"ד ז"ל שהיה מדבר עם אליהו זכור לטוב ולמדו הקבלה:

דף יד:

אא"כ נענה כיהורם בן אחאב וכו'. כתב הרב עיון יעקב ז"ל נראה לכאורה דבינו לבין עצמו שלא יראו אחרים מותר ללבוש שק וכו' וכן שמעתי מחסידים ואנשי מעשה וכו' אכן יש לומר דכל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ועיין בהרמב"ם פ"ה דתפלה ובהשגת הראב"ד שם עכ"ל. ואם כונת הרב לומר דבזה פליגי הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל עמו הסליחה דחלק עלינו את השוין וכבר מרן ז"ל בכסף משנה השוה אותם וכתב דדעת הרמב"ם כהראב"ד ע"ש. ומרן בש"ע א"ח סימן קל"א פסק אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו כשמתפלל על הצבור. ועמ"ש שם הרב פר"ח ז"ל:

ומה שהביא הרב עיון יעקב ז"ל דכל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. לאו שמה מתיא דהכא אמרו בפירוש דדוקא בצבור ודוק כי קצרתי:

דף טו.

צדיקים לתורה דכתיב אור זרוע לצדיק. אפשר לרמוז דשומר יסוד שנקרא צדיק גורם יחוד קבה"ו וזהו רמז אור גימטריא רז רמז ליחוד זרו"ע בשביל הצדיק ולישרי לב ענוים שמחה מ' שהם מרכבה לשכינה. א"נ צדיקים לאורה זו תורה שנאמר אור זרוע לצדיק שהקב"ה זורע התורה כמו שפירש רבינו אפרים אור זרוע שזורע התורה שיאכל הצדיק הפירות. ולישרי לב הענוים כמו שנראה ס"פ כסוי הדם שמחה מרכבה לשכינה כאמור. וס"ת אור זרוע לצדיק גימטריא ש"ע שיושפע מש"ע נהורין:

ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה וכו'. כתב הרב עיון יעקב ז"ל נראה דמוציאין את התיבה עם הס"ת ונותנין האפר על גבי התיבה מקום שעומד שם הס"ת והוי כאלו נתן האפר על גבי ס"ת כדי להראות עמו אנכי בצרה ונ"ל דזה כונת הרמב"ם פ"ד דתעניות וטא"ח סימן תקע"ט ובבית יוסף שם הניח בצ"ע עכ"ל ותימה על הרב ז"ל דלשון הרמב"ם שם ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ועל גבי ס"ת ואיך יתכן פירושו והגם שמרן בכ"מ ובב"י כתב דלא ידע מנין לו אהימנותיה דהרמב"ם ז"ל סמך והטור שנמשך אחריו וכן פסק בש"ע:

דף יט.

מעשה שאמרו לו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים וכו'. אפשר דמלבד קדושתו בדקו בשמיה כי חוני אותיות יחון. גם בשמו רמוז יחוד עליון כי אותיות חי יסוד ו' ת"ת ן' מ' ן' תתאה.

ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך. ר"ת גימטריא טוב שהוא יסוד ס"ת גימטריא חיל רמז למ' אשת חיל וס"ת ותגל יולדתך גימטריא ן' רמז לן' עילאה:

דף כ.

שנקדרה חמה בעבורו. עיין פירש"י ותוספות ועיין באבות דרבי נתן פרק הששי שהביא שם האי עובדא ודוק שיש איזה שינוי קצת ועיין בע"ז דף כ"ה ודו"ק בפירוש רש"י ז"ל שם ועמ"ש שם התוספות ועיין בפתח עינים בשמעתין. ובמדרש הובא בילקוט מלכים סימן רט"ו על פסוק ויהי בהעלות המנחה אמרו שאליהו הנביא זכור לטוב העמיד השמש וכתב בספר מדרש תלפיות דף מ"א דלא מני ליה דאליהו הנביא זכור לטוב אמר לשמש

שיעמוד לכבוד הקב"ה ולא דמי להני עכ"ד ויצטרף לזה דאליהו הנביא זכור לטוב הוא מלאך כמ"ש במ"א מרז"ל שהיה מלאך וירד לעה"ז ואינו בסוג הני דמני:
לעולם יהא אדם רך כקנה וכו'. עיין מה שרמזתי בעניותי בקונטריס כסא רחמים באבות דרבי נתן פרק מ"א בס"ד ע"ש:

דף כא:

אי הכי איזיל אנא לגביה דמר. הקשה הרי"ף ז"ל הא אין המקום מכבד. ונראה דהשתא הכי קאמר נהיה שנינו כאחד לדבר דברי תורה ולא משום כבוד. וז"ש אי הכי דאין המקום מכבד טוב שלא תבא אבל מצד אחד איזיל אנא וא"ל מוטב וכו' והוא יבא אצלו. אך יש להרגיש במ"ש יבא מנה בן פרס דלכאורה נראה כמזלזל בכבוד אביו ח"ו ואומר בפיו שהוא גדול מאביו. ונראה דמשום דהיו כמה רב נחמן להכירו היו קורין לו הכל רב נחמן בר יצחק וכך היה רגיל בפי כלם וא"כ היה מפורסם לכל דאביו לא היה חכם וקורין לו יצחק פשוט וא"כ אינו זלזול במ"ש מנה בן פרס דכלם היו יודעים וכך היו רגילים לקרותו. ואדרבה הוא כיוין לתת כבוד לאביו לומר דהיה בעל מעשים טובים דהוא מנה דיש לו תורה ומצות ואביו הא מיהא יש לו מצוות והוא פרס ואינו נעדר מכל וכל גם כיוין לשבח אביו דברא מזכה אבא ויש לו מעלה דבנו עוסק בתורה ודו"ק:
רב נפישא זכותיה טובא וכו' אלא משום ההוא גברא וכו'. הרב מהרש"א ז"ל כתב דאלו היה בשביל רב מנכין לו מזכיותיו ע"ש. ולי ההדיוט אינו נראה דההיא דוקא בעומד במקום סכנה וסובר שיעשו לו נס והכא לא שייך מנכין לו מזכיותיו והפשוט הוא למען ישמעו ולמען ילמדו לעשות כההוא גברא וההיא אתתא:

דף כב.

אינשי בדיחי אנן וכו'. אפשר דפ' כשמה יללה וכל מי שהוא עצב היא שורה בו ולהבדיל השכינה נקראת שמחה וכל השמח לש"ש נדבק בשכינה. ובספר בן פורת יוסף דף ל"ח בשם רבו ז"ל כתב דע"י השמחה יוצא מקטנות לגדלות והני תרי בדיחי היו מעבירין צער האדם לקרבו ולהעלותו וזה רמז יצחק והעלהו כי ע"י צחוק לש"ש מעלה השחוק של בחרות ויקח שני נעריו שנים של נערות ועיין דף צ"ט. ועוד יש להרחיב הדברים דהיו עושים שלום ומכוונים להביא שלום יסוד לשמחה מ'. ואפשר לרמוז בדיחי בד הוא ו' רמז לת"ת חי יסוד ויוד רמז לאבא להמשיך לשמחה מ':

דף כה.

הא והא גרמא ליה. פירש"י ז"ל החטא גרם לו שנטלע בקידה. ובספר יד נאמן שנדפס מחדש ובא עתה לידי ואגב רהטאי ראיתי לו ז"ל בדף כ"ו שהקשה על פירש"י ז"ל דאמאי לא פירש איפכא ע"ש באורך ועמו הסליחה דבהטיח דברים לא היה שום מעשה כלל אלא שדיבר וזה גרם כי אחוי קידה שעשה מעשה ואטלע וזה פשוט ומבואר ואין להאריך:

דף כה:

רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו וכו'. עיין מה שכתבתי בעניותי בפתח עינים וכיוצא כתבתי במחזיק ברכה א"ח סימן קט"ו. והרב החסיד כמהר"ר אברהם חיון זלה"ה בהגהתו בספר שלמי צבור דף קכ"ד השיב על דברי ע"ש ואנא זעירא השבתי על השגותיו בקונטריס יעיר אזן בסוף מדבר קדמות דף ק"ה ע"ד ע"ש ודו"ק:

שזה מעביר על מדותיו. אפשר לומר דמעביר על מדותיו מעבירין על כל פשעיו וכבר כתבנו בעניותנו לעיל ובכמה מקומות ששמעתי מהרב הגדול ח"ק מו"ר ניהו רבא כמהר"ר חיים ן' עטר ז"ל, דבעירו עשיר גדול ביזה לרב אחד ואמר רב הנזכר שתכף ומיד מחל לו לעשיר כי אמרו בזהר הקדוש דעונות ישראל מכבידין גדפוי דשכינתא ואם לא היה מוחל תיכף עון העשיר היה ח"ו צער כביכול לשכינה וכשמחל לא הי"ל צער וקלסיה הרב מהר"ח ז"ל ובזה אפשר דזה טעם מ"ש רז"ל מעביר על מדותיו מעבירין על כל פשעיו דכיון דהוא מוחל ומעביר למי שהקניט אותו א"כ בטל העון ולא יש סרך צער ח"ו לשכינה ומדה כנגד מדה מעבירין על פשעיו ולא יהיה צער לשכינה מצד פשעיו גם כן. וידוע שהתפלה היא לשם הויה רק דנכנס דרך השער שהיא השכינה וכמו שפירש רבינו מהרח"ו ז"ל בפרשת ואתחנן אל ה' וכו' אדני אלהים אתה החילות וכו' והעניו הוא מרכבה לשכינה א"כ מאחר דהתפלה נכנסת דרך השער מ' לכך היא מתקבלת תפלתו לה' ולכך נתקבלה תכף תפלת רבי עקיבא דהוא עניו מרכבה לשכינה. וכשהיו העם מרננים יצא בת קול שהיא מצד מ' כמ"ש בספר הקנה על מ"ש לא בשמים היא:

ונמשך לזה דכיון דהעניו נמחלים עונותיו וכאלו הקריב כל הקרבנות כמשז"ל א"כ מתמתקין הדינין ונשמעת תפלתו וזה רמז פסוק הרימותי בחור מעם בחו"ר גימטריא גבורה דמסתלקין הדינין וזהו הרימותי והטעם מע"ם ר"ת מעביר על מדותיו. וזה היתה מדת דוד המלך ע"ה שהיה עניו מאד וזהו מה שסיים מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו דייקא שהשמן מעצמו היה דולג למשוח דוד כמו שאמרו רז"ל וזהו משחתיו

כביכול דכשם שהוא עניו נאה ויאה לעשות יקר לו ובזה יומתק פסוק מאת ה' היתה זאת דפסוקים אלו הם המדברים במשיחת דוד כמ"ש לסוף פסחים בס"ד וז"ש מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו דהשמן עצמו היה מדלג למשוח דוד וז"ש זה היום עשה ה' כביכול דהשמן עצמו אז ידלג. הוא ברב רחמיו יזכנו לעשות רצונו ולעסוק בתורתו הקדושה סמא דכלא סם **חיים**: